Inskriftens tre första runor synas ha utgjort slutet av verbet *marka*. Detta har ingen större frekvens i runinskrifter. Vanligen möter man i stället uttrycket *sætia mærki*. **iuesi** är troligen felläsning för någon form av *þessa* eller möjligen *þessi*, men sistnämnda, ålderdomliga form är eljest ovanlig t.o.m. i runsvenskan.

Pluralformen *stena* tyder på att fragmentet ursprungligen tillhört en minnesvård bestående av flera stenar, måhända en gravkista av tidigt medeltida typ med en rest sten vid vardera ändan. Jfr liknande inskrifter på runristade stenar på Häggesleds kyrkogård, Vg 23, 27.

2. Berga sn, Säby. Tidigare vid Torstenstorp, Ullervads sn.[1]

Pl. 1, 2.

Litteratur: B 967, L 1331, T 63. Ransakningarna 1667–1684 (tr. i VFT 4: 5–6, 1932, s. 108); Insteningsprotokoll 1690 (Göteborgs landsarkiv, avtryckt i Å. Holmbäck, Kvarnkommissionerna enligt Kungl. brevet d. 13 april 1697, 1914, s. 198 f.); J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 12; P. Tham, Diverse Antiqvariska Anteckningar (förvarad i Bautil, tillh. kapt. E. Malmberg, Ulriksdal, foto i ATA); P. A. Säve, Berättelse 1862, s. 169 f. (ATA, tr. i ATS 2, 1869, s. 143); E. H[agander], Från södra Vadsbo härad 1 (1909), s. 34; Fornminnesinventering 1922 (ATA); N. Beckman, Några notiser om västgötska runstenar (i: Fornvännen 1925), s. 129 f.; H. Jungner, Runstenen vid Stora Ek i Vadsbo (i: Fornvännen 1927), s. 49 (uppsatsen även publicerad i Vadsbobygden 1927, s. 24 f.); K. E. Sahlström i VFT 4: 9 (1935), s. 15; Restaureringsrapport 1936 i ATA; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), passim.

Äldre avbildningar: J. Hadorph och P. Törnewall, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 967); Säve, bläckteckning (i a.a.); S. Welin, träsnitt (i T 63).

Runstenen står rest i Säby park c:a 100 m. VNV om mangårdsbyggnaden på en i sen tid anlagd kulle av c:a 5 m. höjd och 15 m. omkrets.

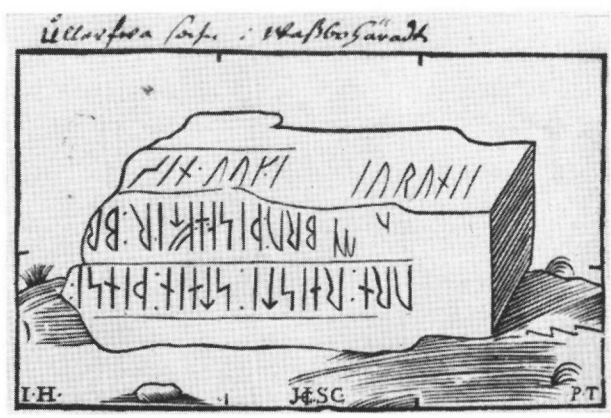

Fig. 3. Vg. 2. Berga sn, Säby.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 967).

Enligt äldre uppgifter skall stenen tidigare ha stått vid Torstenstorp, Ullervads sn. Beskrivningen i *Ransakningarna* (1667, Hassle församl.): »widh een gård Torstenstorp finnes een Runesteen i skogen, Men aff skogeld skadder», hänför sig nämligen otvivelaktigt till denna sten. Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Ullerfwa sochn i Wassbo häradt» (B 967: »Ullerfva Sockn»; L 1331 följer B 967). Uppgiften i *Ransakningarna* bekräftas av Per Tham (*Diverse Antiqvariska Anteckningar*): »Den afslagne Runstenen vid Tåstorp, åberopas uti Skogs Commissions Dom af 1690. rörande insteningen omkring Krono Allmänningen Russlingen i Wadsbo Härad och Skaraborgs Län. Denna sten är flyttad d. 29. Aug. 1801. till Säby och upsatt i Trägården.» Genom N. Beckmans utredning av frågan om stenens placering torde det numera kunna anses fastslaget, att runstenen i Säby park ursprungligen stått invid den gamla i eriksgatan ingående närkesvägen. Exakta belägenheten framgår av kartbilden i Beckmans uppsats i *Fornvännen* 1925.

De båda bautastenarna strax V om runstenen ha rests i sen tid.

Mörkgrå gnejs. Höjd 1,20 m., största bredd 0,35 m. Stenen är avslagen i toppen och starkt vittrad, varigenom vissa delar av ristningen gått förlorade och andra delar väsentligt skadats. Inskriften är anbragt i två parallella, lodräta rader på framsidan samt en lodrät rad på högra kantsidan.

[1] Med hänsyn till planschhäftet har inskriften fått behålla sin benämning och plats i nummerföljden.

Inskrift:
Sidan A:

biurn : raisti : stain : þins - ... --- n : ka·rþi · bru : þisa : aftir bi ...
5 10 15 20 25 30 35 40

Sidan B:

... sin : uuk : a - ... iurunı :
45 50 55

Biorn resti sten þennsi ... -n gærði(?) bro þessa æftiʀ ... sinn ok æ[ftiʀ] Ioruni(?) ...

»Björn reste denna sten ... gjorde(?) denna bro efter ... sin och efter Jorun(?) ...»

Till läsningen: 2 **i** är otydlig. Övre punkten i sk efter 5 **n** är borta. 9 **s** och 10 **t** ha förlorat nedre delarna. Av 16 **n** äro endast obetydliga rester nedtill bevarade. Efter 20 **s** finnas inga säkra spår av ristning (Jungner har dock i enlighet med B 967 läst **i**). Av r. 22 skönjes knappast något spår. Detsamma gäller i stort om r. 23 och r. 24 (Jungner läser här **ru**). I sk efter 25 **n** är nedre punkten tydlig. Av r. 26 och r. 27, som Jungner läser **ka**, finnas numera knappast några spår. Toppen av r. 28 är bevarad. I r. 29 och r. 30 äro endast svaga spår av hst bevarade. Som sk efter r. 30 finns en liten punkt placerad ungefär mitt i runslingan. Övre delen av 31 **b** är otydlig. Därefter är inskriften tydlig t.o.m. sk efter 50 **k**. 51 **a** är skadad nertill. I kanten av flagringen kan man så se spår av en runa. Sedan är ristningsytan borta på en sträcka av 26 cm., som kan ha givit plats för 6 runor. Därefter synes ett stycke av en lodrät stav (53). I 54 **u** är nedre delen borta och bst delvis skadad genom en flagring, som också skadat följande runa, vilken därigenom blivit osäker (av Jungner uppfattad som **r**). 56 **u** är säker. I 57 **n** är bst till höger om hst borta. Därefter följer ett stycke av en hst (58) samt en punkt i ett sk. Strax ovanför och till höger om 57 **n** (se bilden å pl. 2) finns en kort, huggen linje, möjligen rester av en hst. Ingen ristning kan emellertid spåras på sidorna om denna linje.

Inskriftens lydelse redovisas första gången med träsnittet i Peringskiölds *Monumenta*: **urn : raisti : stain : þinsi : ... bru : þisa · a · fti · r : br ... sin · uuk · i ... iurunii.** — Säve har endast skisserat runorna, jfr fig. 4. — Torin: **[iu]rn · raisti : stain : þins[i uuk · karþi ·] bru : þisa : aftir · b[r] ... sin : uuk · af ... [i]urun ... n.**

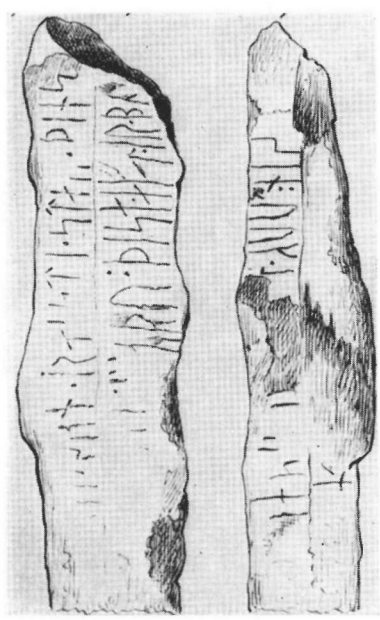

Fig 4. Vg 2. Berga sn, Säby. Efter teckning av Säve.

Innehållet är på grund av de stora skadorna i stenen svårtolkat. Övre delen av stenen saknas, och en avsevärd del av inskriften — förmodligen omkring en fjärdedel — har gått förlorad. Svårigheterna begynna redan med runslingans anordning. Torin har läst inskriftens rader i den ordning de ovan upptecknats, d.v.s. de två raderna på sidan A först, därefter sidan B. Jungner, som i uppsatsen 1927 är av samma mening, har efter förnyad granskning av inskriften funnit, »att då på framsidan två rader gå nedifrån uppåt och på kantsidan går en rad uppifrån ned, synes läsningen ha skett oavbrutet i en böjd slinga». De tre textpartiernas ordningsföljd blir då: »Björn reste denna sten ... sin och efter Jorun(?), ... gjorde(?) denna bro efter ...» Ingen av de båda åsikterna kan direkt ges ett bestämt företräde framför den andra av satssammanhanget, som genom skadorna i stenen på väsentliga punkter brutits. Möjligen kan Jungners åsikt vinna stöd genom en jämförelse med inskriftens anordning på Vg 4, som även av ortografiska och runografiska skäl torde få tillskrivas samme ristare. Dock

är runslingan på Vg 4 i sin helhet anbragt på stenens svagt välvda framsida, medan Säbystenens inskriftssidor på det bevarade fragmentet äro rent vinkelställda, ett förhållande som gör att jämförelsen icke kan tillmätas bevisvärde. Något samband grundat på släktskap mellan de på de båda stenarna Vg 2 och Vg 4 namngivna personerna, vilket hävdats av Beckman och Jungner (jfr Vg 4), torde icke kunna styrkas. De få och merendels skadade runorna på Vg 2 ge nämligen icke tillräckligt underlag för en bestämd tolkning av namnen med undantag av det första, *Biorn*. R. 53–58 kunna med hänsyn tagen till träsnittet hos Peringskiöld återge ack.-formen av kvinnonamnet *Jorunn*. Om detta namn se Sö 266.

Den i inskriften omtalade bron kan nu icke återfinnas, men enligt Beckman (a.a. 1925, s. 130 f.) torde den ha »förmedlat förbindelsen över någon av de mossar, som finnas eller funnits på Russlingen».

Berga sn, Ingaryd, se Vg 4.

3. Bällefors sn, Armeneby.

Pl. 3.

Litteratur: T 66. Abrah. Lindblad, Anteckning 28/9 1810 (VFA); Th. Ljunggren, Anteckning 1812 (VFA), KB F m 26a, s. 97 f.; P. A. Säve, Berättelse 1862, s. 147 (ATA, tr. i ATS 2, 1869, s. 137); Fornminnesinventering 1921 (ATA); O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 413; Handlingar 1935, 1937 (restaureringsrapport) i ATA; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), passim.

Äldre avbildningar: Lindblad, skiss 1810 (VFA); Ljunggren, bläckteckning 1812 (VFA), d:o (i F m 26a); Säve, bläckteckning (i a.a.); S. Welin, 2 teckningar (VFA), träsnitt (i T 66); »S. Tgbm», bläckteckning (VFA).

Runstenen står rest i ett åkergärde, av P. A. Säve benämnt »Långaflaget», omkring 1 km. SSV om Bällefors kyrka och 250 m. V om manbyggnaden till gården Armeneby, belägen på Tidans sydvästra strand. Samma läge hade stenen 1810. A. Lindblad beskriver den »stående på några hundrade alnars afstånd sydväst från frälsehemmanet Armeneby och i dess Åkergärde uti Hunnekulla (nu mera Bellefors) Socken och Wadsbo Härad, samt på sydöstra sluttningen af en föga uphöjd backe». Stenen riktades 1937. Samtidigt

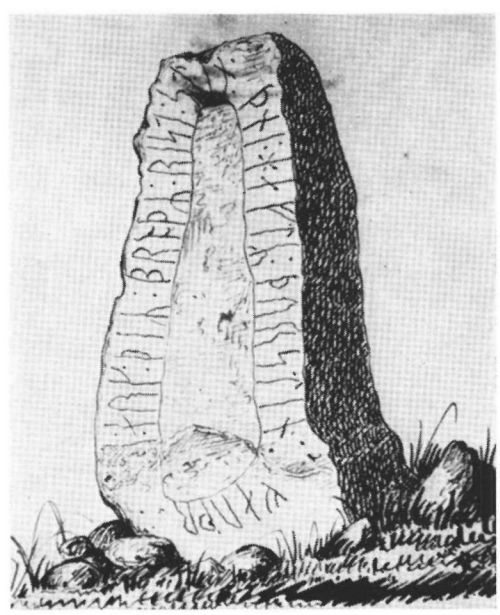

Fig. 5. Vg 3. Bällefors sn, Armeneby. Efter teckning av Säve.